

การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราในสังคมไทย

นางสาวนิธิมา ชูเมือง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0737-1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ADAPTATION OF NORA " A TRADITIONAL MEDIA ", IN THAI SOCIETY

Miss Nithima Choomuang

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0737-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราในสังคมไทย

โดย

นางสาวนิธิมา ชูเมือง

สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ ปิติพัฒนะไมซ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวดี บุญศรี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ ปิติพัฒนะไมซ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อวยพร พาณิช)

นิธิมา ชูเมือง : การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราในสังคมไทย. (THE ADAPTATION OF NORA "A TRADITIONAL MEDIA", IN THAI SOCIETY) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ ปิติพัฒน์โฆษิต, 193 หน้า. ISBN 974-17-0737-1.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนรา เพื่อศึกษาการปรับรูปแบบและเนื้อหาของสื่อพื้นบ้านโนรา และเพื่อศึกษาผลของการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิจัยโนรา จำนวน 9 คน นางรำจำนวน 9 คน นักวิชาการท้องถิ่นจำนวน 3 คน ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การแสดงโนราในปัจจุบันมี 2 ประเภท คือ โนราโรงครู และโนราแสดง ในปัจจุบันโนราแสดงเป็นโนราที่มีการปรับตัว โดยปรับเป็น โนราโบราณ โนราสมัยใหม่ และโนราประยุกต์ เหตุปัจจัยที่ทำให้โนราแสดงมีการปรับตัว ได้แก่ การเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ ความนิยมของคนดู และรายได้ของโนรา การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราในปัจจุบันเป็น วัฒนธรรมแบบที่เกิดขึ้นใหม่ จากการผสมผสานวัฒนธรรมของการแสดงโนราที่ต่างจากอดีตและวัฒนธรรมหลัก ได้แก่ การแสดงละครแบบสมัยใหม่ และการแสดงดนตรีลูกทุ่ง ในส่วนการปรับรูปแบบของการแสดงเป็นการตัดทอน และลดทอน วัฒนธรรมของการแสดงโนรา รวมทั้งแทนที่ และต่อเติมด้วยวัฒนธรรมหลัก ในส่วนการปรับเนื้อหาพบว่า มีการปรับเนื้อหาในด้านบทกลอน ที่เป็นคำพริตและมุตโต โดยการตัดทอนเนื้อหาเดิม นำเนื้อหาที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันมาแทนที่ เนื้อหาของการแสดงเรื่อง เป็นการนำเสนอด้วยเนื้อหาแบบละครสมัยใหม่ และการนำเนื้อหากการแสดงเรื่องแบบโบราณกลับมาใช้ นอกจากนี้ยังพบว่า สื่อพื้นบ้านโนราในปัจจุบันมีบทบาทในการให้การศึกษา แจ้งข่าวสาร ให้ความบันเทิง และวิพากษ์วิจารณ์สังคม ผลของการปรับตัวของโนราแสดงแต่ละลักษณะในปัจจุบันมีความแตกต่าง 4 ประการ ในเรื่อง กลุ่มเป้าหมาย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนดูด้วยกัน ความลึกซึ้งในการสั่งสอน และคุณค่าทางนาฏลักษณ์ในแบบโนรา

ผู้วิจัยพบว่า แม้นโนราโบราณ โนราสมัยใหม่ และโนราประยุกต์มีการปรับตัวในด้านรูปแบบและเนื้อหา แต่อย่างไรก็ตามโนราเหล่านี้ก็ยังคงองค์ประกอบหลักของการแสดงโนรา ได้แก่ การร้อง การรำ และการทำบท อันเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงโนราเอาไว้ เพื่อมุ่งสื่อสารจากโนราไปยังคนดู โนราในปัจจุบันยังคงปรับตัวและอยู่รอดได้ในสังคมไทย เนื่องจากความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนรา และความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสืบทอดการแสดงโนราสู่ลูกหลานรุ่นต่อไป

ภาควิชา	การประชาสัมพันธ์	ลายมือชื่อนิติศ.....
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์พัฒนาการ	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา	2544	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4185094228 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD : ADAPTATION / NORA / TRADITIONAL MEDIA

NITHIMA CHOOMUANG : THE ADAPTATION OF NORA "A TRADITIONAL MEDIA", IN THAI SOCIETY. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. UBONWAN PITIPATTHANAKOSIT, 193 pp.

ISBN 974-17-0737-1

This research aims at studying the causes of recent adaptation of "Nora" traditional media, studying the recent adaptation of "Nora" traditional media in terms of form and content, and studying the results of the adaptation. It is a qualitative research employing in-depth interviews with 9 "Nora" masters, 9 "Nora" performers, 3 local scholars, who live in the area of Nakorn Srithammarat, Songkhla, and Pattalung provinces. In addition, both participant observation and non-participant observation were used.

It is found that there are two types of "Nora" performance, to wit "Nora Rong Khru" (Performing "Nora" for doing ritual) and "Nora Sadaeng" (Performing "Nora" for entertaining). "Nora Sadaeng" is an adapted "Nora" performance in contemporary Thai society. There are three sub-categories of this performance, namely "Nora Boran" (Ancient/Classical Nora), "Nora Samai Mai" (Modern Nora), and "Nora Prayuk" (Applied Nora). Three causes of the recent adaptation of "Nora" traditional performance include the coming of new media, audience's favor, and income. The recent adaptation of Nora traditional media is an emergent culture combining between the residual "Nora" performance and dominant cultures that are modern drama and "Luk Thung" (country music) musical performance. In term of the form adaptation, the adaptation includes the truncation and reduction of the traditional elements of Nora performance and the substitution and addition of mainstream cultural elements. In terms of the content adaptation, the original contents in the part of poems are truncated and substituted by contents of current situations. Regarding the contents in the play part, there are substitution of modern drama content and revival of traditional performing content. Additionally, it is revealed that "Nora" traditional media currently functions in educating, informing, entertaining, and social criticizing. There are four consequences of the recent adaptation of "Nora" traditional media. Firstly, each sub-type of "Nora Sadaeng" has different target groups, different interrelation between the performers and the audience, different profound degree of education and different value in "Nora" dramatic arts.

The findings also indicate that in the current adaptation of the three types of "Nora Sadaeng", the main elements of Nora performance such as singing, dancing, and "Tambot" (the improvised dance from poems interpreting) are still preserved. These are significant and unique elements of Nora performance as well as the communication via the performance. In addition, the basic factors of the survival of the current "Nora" traditional media in Thai society include beliefs about Nora masters and beliefs about rituals in "Nora Rong Khru" These beliefs function as keys for the preservation of "Nora" performance for new generations.

Department Public Relations

Student's signature.....

Field of study Development Communication

Advisor's signature.....

Academic year 2001

Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความกรุณาจาก อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโมษิต รองศาสตราจารย์ ดร. ธนวดี บุญลือ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช กรรมการวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัย ขอขอบคุณ อาจารย์สุพัฒน์ นาคเสน ผู้ให้ความกรุณาเสนอแนะแนวทาง และความคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในงานวิจัยฉบับนี้เป็นอย่างมาก

ที่สำคัญ ผู้วิจัยไม่สามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ลุล่วงไปได้ หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจาก นายโรงโนราทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูล และเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้เข้าถึงเหตุการณ์ใน ส่วนอื่นๆ ของการแสดงโนรามาโดยตลอด คุณปู่ และญาติพี่น้องทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลือในการ อำนวยความสะดวกในการเดินทางไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ต่างๆ

ขอขอบคุณ พี่ป๊อป รัฐสภา แก่นแก้ว พี่ผู้เป็นที่พึ่งในยามยาก ผู้ให้คำปรึกษาใน การทำงานวิจัยครั้งนี้ และพี่ช่องทางสว่างในช่วงเวลาคับขัน รวมทั้ง พี่ปี และพี่เหมียว ผู้แนะนำ แนวทางอีกแรงแก่ผู้วิจัยได้อย่างทันการณ์

ขอบคุณ พี่ผึ้ง เพื่อนผู้ร่วมหัวจมท้าย และให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จน วินาทีสุดท้าย รวมทั้งความเอื้ออาทรจากเพื่อนๆ ทุกคนที่มีให้เสมอมา ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณเดวิด แรนคิน ลิม ผู้ให้ความช่วยเหลือ ห่วงใย และให้กำลังใจอันแสนงามเมื่อยามท้อถอย

ทำยนี้ ไม่มีผู้ใดมีพระคุณเสมอเท่า พ่อ และแม่ ผู้เป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก ในการ เรียน การทำงาน ความอดทน ผู้ยอมเหน็ดเหนื่อยทั้งร่างกายและแรงใจ เพื่อสนับสนุนผู้วิจัยในการ ศึกษาเล่าเรียน นับตั้งแต่ผู้วิจัยจำความได้ จนได้สำเร็จการศึกษาถึงขั้นนี้

....ขอกราบขอบพระคุณ พ่อ และแม่ ด้วยความรักและเคารพที่สุด

นิธิมา ชูเมือง

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฅ
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหานำการวิจัย.....	9
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	9
1.4 คำนียามศัพท์.....	9
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	11
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงโนรา.....	12
2.2 แนวคิดเรื่องความหมายของวัฒนธรรมในลักษณะเนื้อหาและรูปแบบ.....	37
2.3 แนวคิดเรื่องปฏิบัติการทางวัฒนธรรม.....	39
2.4 แนวคิดเรื่องการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม.....	43
2.5 แนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา.....	45
2.6 แนวคิดเรื่องบทบาทของสื่อพื้นบ้าน.....	51
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับเหตุปัจจัยของการเสื่อมสลายของสื่อพื้นบ้าน.....	55
2.8 แนวคิดการพัฒนาสื่อพื้นบ้าน.....	58
2.9 แนวคิดเรื่องสื่อสาระบันเทิง /เอดูเทนเมนต์ (Edutainment).....	60
2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	61
3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	66
3.1 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย.....	66

บทที่	หน้า
3.2	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....69
3.3	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....69
3.4	การทดสอบเครื่องมือในการวิจัย.....70
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล.....71
3.6	การนำเสนอข้อมูล.....71
4	พัฒนาการของการแสดงโนรา และลักษณะของการแสดงโนราในปัจจุบัน.....72
4.1	พัฒนาการของการแสดงโนรา.....72
4.2	ลักษณะของการแสดงโนราในปัจจุบัน.....79
5	การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราในสังคมไทย.....141
5.1	ปัญหำนำการวิจัยที่ 1.....141
5.2	ปัญหำนำการวิจัยที่ 2.....155
5.3	ปัญหำนำการวิจัยที่ 3.....168
6	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....171
6.1	สรุปผลการวิจัย.....171
6.2	อภิปรายผล.....177
6.3	ข้อเสนอแนะ.....181
6.4	ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....181
	รายการอ้างอิง.....182
	ภาคผนวก.....185
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....193

แผนภาพที่ 1 : การพิจารณาการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนรา ตามองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง.....	8
แผนภาพที่ 2 : แสดงการเปรียบเทียบความหมายของวัฒนธรรม ในลักษณะของเนื้อหาและรูปแบบ.....	38
แผนภาพที่ 3 : แบบจำลองปฏิบัติการทางวัฒนธรรม ของ เรย์มอนด์ วิลเลียมส์.....	41
แผนภาพที่ 4 : การผลิตและการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม.....	44
แผนภาพที่ 5 : พัฒนาการของการแสดงโนรา.....	78
แผนภาพที่ 6 : การปรับเปลี่ยนการสื่อสารจากการแสดงเรื่องแบบโบราณ มาเป็นการแสดงเรื่องแบบละครสมัยใหม่ เนื่องจากคนดู นิยมฟังละครวิทยุ.....	143
แผนภาพที่ 7 : การนำเสนอเพลงลูกทุ่งผ่านสื่อสมัยใหม่ ซึ่งเป็นเหตุให้ โนราปรับเปลี่ยนการนำเสนอเนื้อหาและรูปแบบ.....	148
แผนภาพที่ 8 : ความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยในการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนรา.....	150
แผนภาพที่ 9 : รูปแบบการแสดงของโนราแสดง..	159
แผนภาพที่ 10 : ลักษณะการปรับรูปแบบการแสดงของโนราโบราณ.....	161
แผนภาพที่ 11 : ลักษณะการปรับรูปแบบการแสดงของโนราสมัยใหม่.....	162
แผนภาพที่ 12 : ลักษณะการปรับรูปแบบการแสดงโนราประยุกต์.....	163

สารบัญตาราง

ญ

หน้า

ตารางที่ 1 : การเปรียบเทียบลักษณะของการแสดง "โนราแสดง" ในปัจจุบัน.....156